

Stav a miesto po smrti

Evžen Kindler

26. novembra 2019 ✚ Cirkev ✚ Nebo, očistec, peklo

Slovo *miesto* používa ľudstvo snáď od svojho počiatku a jeho význam sa pomaly (ale iste) mení, zatiaľ čo *stav* je typický novodobý termín, niekedy až divoko preberaný do mnohých oborov. Stojí za to dozvedieť sa, ako sa k obom termínom stavia moderná doba a technické disciplíny a čo môžu odovzdať pravdám katolíckej viery.

Stav

Karel Čapek napísal s trochou jedovatosti o jazyku svojej doby, že predtým sa hovorilo „nemáme na slúžku“, kým v dobe jeho dospelosti sa to isté vyjadrovalo vetou „z nedostatku finančných prostriedkov je problém pomocnice v domácnosti pre nás neriešiteľný.“ Na to som si občas spomenul napríklad aj na verejných konferenciách, kde som počul podobnú jazykovú gymnastiku – napr. na prednášku, ktorá mohla byť nazvaná „ako vidí žaba“ a autor ju predstavil pod anglickým názvom. Preložený do slovenčiny znie: „Model rozpoznávania vzorov v systéme internej komunikácie rodu pelophylax“. Niečo podobného sa – aspoň sčasti –, dialo a deje so slovom *stav*. To sa v dnešnej dobe používa omnoho častejšie ako predtým. Výrazy ako „byť v stave slobodnom, manželskom, chorobnom“, „v inom stave“, „stav núdze“ alebo, že niečo je „v dobrom, zlom, pojazdnom či požívateľnom stave“, vnímame ako prirodzené. Z dávnej minulosti sa zachovalo v dnešnom jazyku napríklad spojenie „stav duchovný, stav poddanský, stav rytiersky“ a pod. Z minulosti, aj keď dávnej, prešiel do dnešného jazyka napríklad termín „stav plynu“ (dôležitá rovnica termodynamiky nesie dokonca názov *stavová*). Výstižný, vtipný a inteligentný príklad sa dá čítať v úsmevnej knižke Kingsleyho Amisa *Šťastný Jim*, kde titulní hrdinovia, asistent na univerzite, premýšľa, „ako by svoje financie pozdvihol zo stavu úplnej beznádeje na úroveň iba katastrofickú“. S pomerne novým použitím slova „stav“ sa stretávame napríklad v správach, kde počujeme o „stave vody na slovenských tokoch“ (k čomu je možné priradiť oficiálne vysvetlenie: „1. stupeň povodňovej aktivity – stav bdlosti, 2. stupeň povodňovej aktivity – stav pohotovosti a 3. stupeň povodňovej aktivity – stav ohrozenia“), a celkom nedávno (koncom mája 2012) sme sa mohli na internete dočítať o správe hovorca železničnej inšpekcie, že „vlak išiel vo vykoľajenom stave približne tri a pol kilometra“, čo asi znamenalo, že vlak sa vykoľajil a išiel ešte tri a pol kilometra.

Tento príklad síce kdekomu napovedá, že sa tu náš jazyk približuje tomu, čo kritizoval Čapek, že **výraz „stav“ je používaný nadbytočne, aby dodal správe nádych odbornosti, resp. závažnosti**, ale aj tak sa to isté slovo úspešne derie stále viac do bežného používania. Píše sa a hovorí napríklad o stavoch žiakov, učiteľov, brancov, či nemocničných lôžok, napriek tomu, že by sa mohlo hovoriť o počtoch. Vyššie citovaný úryvok z knihy *Šťastný Jim* zase ukazuje, že v danom prípade zodpovedá stav tomu, čo nazývame úrovňou. Asi každý by rozumel (aj keby to právom považoval za jazykové barbarstvo), keby miesto o teplote ingotu alebo pacienta počul hovoriť o jeho teplotnom stave, alebo keby namiesto toho, či sa uvarené mäso dá hrýzť, začul hovoriť o jeho tvrdostnom stave (durometrickom stave, stave

konzistencie, stave hryzateľnosti). Stav môže vystihovať čosi, čo je alebo nie je (napr. je v inom stave; je v stave chorých), alebo výber z nejakého zoznamu (spoločenský stav v stredoveku), alebo celé číslo ako výsledok sčítania (stav brancov) či reálne číslo, ba skupinu reálnych čísel (napr. v termodynamike sa pod stavom skrýva tlak, teplota, objem, hustota, počet častíc, entropia a vnútorná energia).

V zhrnutí sa dá konštatovať, že výrazom „stav“ sa v jazyku 20. a 21. storočia charakterizuje jedna alebo viac vlastností, až na výnimky takých, ktoré sa môžu v čase meniť. A tak sa to chápe i v abstraktných moderných vedných oboroch, ako je teória systémov, kybernetika, aplikovaná informatika alebo niektoré obory formálnej logiky, ktoré „stav“ definujú a podľa toho i použijú ako exaktný pojem. Takto chápané je dnes slovo „stav“ už ustáleným termínom a od toho nás nesmie odradiť to, čo s ním – podobne ako s inými odbornými termínmi –, robí verejnosť, totiž že ich používa ledabolo a zbytočne.

Medzi vlastnosti patrí, samozrejme, i umiestnenie (príslušnosť k miestu), a tak aj ono môže spadať pod to, čo nazývame stavom. Obvykle sa pri zmene miesta menia aj iné vlastnosti, ktoré chápeme ako zložky stavu, takže v takom prípade výraz „zmena stavu“ môže pokryť aj zmenu miesta a tá sa pri zmene ostatných zložiek stavu môže akosi stratiť. Teoreticky by bolo možné, aby sa v prípade, že miesto je jedinou zložkou stavu hovorilo o „stave lokalizácie“ či „stave umiestnenia“, aj keď sa to veľmi blíži k tomu, čo kritizoval K. Čapek.

Pri tomto poňatí je možné pripustiť aj formuláciu, keď vstup do Očistca (do Neba, do Pekla) popíšeme ako zmenu stavu, čiže Očistec (Nebo, Peklo) budeme považovať za stav. Ide však iba o obyčajný jazykový trik (hoci trik akoby legálny), neodlišuje sa pri ňom niečo ako „stav lokalizácie“ od iných interpretácií termínu stav. Napriek tomu môže mať tento trik pedagogický význam. Z vlastnej skúsenosti môžem uviesť dva príklady.

Keď sme sa pred rokom 1946 ako žiaci piatej triedy obecnej školy Notre Dame u sv. Anny v Prahe učili na hodinách náboženstva o posledných veciach človeka, neboli sme ešte schopní chápať vesmír tak, ako sme sa neskôr učili na fyzike a v podvedomí sa mnohí z nás stále stretávali s predstavami, že Peklo je pod zemou, alebo niekde hore a Očistec asi tiež niekde „dole“. A keď nám vyučujúci náboženstva prof. ThDr. V. Průša (rektor arcibiskupského seminára v Prahe) doplnil výklad, že tieto predstavy nezodpovedajú skutočnosti, s dodatkom, že Nebo (Peklo, Očistec) nemôžeme chápať ako „tam hore“ a „tam dole“, ale skôr ako stav (áno, tak to on formuloval), mnohým z nás sa rozsvietilo a predstavy o vertikálnom umiestnení toho, čo čaká naše duše po smrti, sme následne opustili.

Pred niekoľkými rokmi som čítal – myslím, že v časopise *Svetlo* – otázku čitateľky, či je pravda to, čo vraj počula od jedného mediálne populárneho kňaza, totiž, že Peklo síce existuje, ale je prázdne. Odpoveď znela v zmysle, že keďže je Peklo stav, potom tvrdenie „Peklo je „prázdne“ je v rozpore s tvrdením „Peklo existuje“, lebo stav, v ktorom nič nie je, je stav, ktorý neexistuje, takže otázka, či Peklo existuje a je prázdne, nemusí byť zložito riešená v zhode s pravdami viery, ale je možné ju jednoducho odmietnuť ako nezmyselnú, totiž obsahujúcu logickú kontradikciu. Je však otázka, kam argumentácia povedie, keď sa Peklo chápe ako miesto. A tak sa dostávame k termínu *miesto*.

pokračovanie v ďalšej časti

URL adresa článku: <http://christianitas.sk/stav-a-miesto-po-smrti-i/>